

בדין אבקת חלב

נתעוררתי לעיין בשאלת אבקת החלב המיובאת מחו"ל לצורך תעשיית השוקולד המיוצרת בארץ, מה דינה לגבי איסור "חלב עכו"ם"? והרי לפנינו מקורות האיסור ופתרונו.

שנינו בגמ' ע"ז לט: "דת"ר יושב ישראל בצד עדרו של עכו"ם ועכו"ם חולב לו ומביא לו ואינו חושש, היכי דמי אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא, ואי דאיכא דבר טמא בעדרו אמאי, לעולם דאיכא דבר טמא וכי קאי חזי ליה וכי יתיב לא חזי ליה, מהו דתימא כיון דיתיב לא חזי ליה ניהוש דלמא מייתי ומערב ביה קמ"ל כיון דכי קאי חזי ליה אייתותי מירתת ולא מיערב ביה".

מכאן נפסקה ההלכה שחלב עכו"ם אסור מטעם חשש חלב טמא שיערב בו העכו"ם. והמרדכי כתב: "דאעפ"י שאין דבר טמא בעדר נמי בעינן ישראל יושב מבחוץ, כיון דהגמ' לא מקשה אי דליכא דבר טמא בעדר אמאי בעינן ישראל יושב מבחוץ, אלא דמקשה "פשיטא" משמע דישראל יושב מבחוץ בעינן בכל גווני אף בדליכא דבר טמא בעדר". וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' קט"ו סעיף יא: "חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו אסור שמא עירב בו חלב טמא, היה חולב בביתו וישראל יושב מבחוץ אם ידוע שאין לו דבר טמא בעדר מותר אפילו אם אין הישראל יכול לראותו בשעה שהוא חולב, היה לו דבר טמא בעדרו והישראל יושב מבחוץ והעכו"ם חולב לצורך ישראל אפילו אינו יכול לראותו כשהוא עומד מותר, שירא שמא יעמוד ויראהו והוא שידוע שחלב טמא אסור לישראל".

וכן הובא בדרכי תשובה (יו"ד סי' קטו): דחלב עכו"ם ואין ישראל רואהו אינו משום תקנה וגדר אלא ספיקא דאורייתא מחשש שמא עירב חלב טמא, ובתשובות מעיל שמואל סי' י"ב העלה: שהוא תקנה וגזירת חכמים לאסור כל חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, ע"כ אף באין דבר טמא בעדרו וליכא חשש תערובת חלב טמא אסור אף בדיעבד עיי"ש. ובשו"ת חתם סופר (חיו"ד קז) מבאר חומר האיסור דחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו גם בזה"ז שאין חלב טמא מצוי בינינו. ובס' כפתור ופרח סיים ג"כ דאין מקור לדברי הפר"ח להקל בזה גם בזה"ז, דלא כאחד מגדולי האחרונים שהאריך בזה להקל לשתות חלב שלהם במקום שאין שם דבר טמא. אמנם בספר בית

יהודה הביא, במדור מנהגי ק"ק "אורגיל", שהמנהג הוא להקל אם אין דבר טמא בעדר עפ"ד מהר"ש בן התשב"ץ, ובשו"ת חוט המשולש שבתשו' התשב"ץ בטור הראשון למהר"ש דוראן סי' יב' כתב שהמנהג הוא להקל בק"ק חלמסא"ן ואורגיל"ל כשלא נמצא בעיר דבר טמא חולב או שהחלב הטמא ביוקר, וכן מצדד גם בספר בית דוד (חי"ד סי' נג') להקל, ובספר מטה אשר (דף קנ' ענף ב' וג') העלה לדינא דכיון דרוב מנין ורוב בנין מקילין אין להחמיר מדינא, אך ממדת חסידות טוב להחמיר. ובספר אגרות משה מגדולי הפוסקים של דורנו, ג"כ הובאה דעה להקל, וכ"כ: "בדבר החלב של הקאמפאניעס במדינתנו אשר יש פיקוח מהממשלה ואם יערבו חלב בהמה טמאה יענשו וגם יסגירו את העסק שלהם ולכן ודאי מירתתי מלערב, יש טעם גדול להתיר אף בלא שיטת הפר"ח, משום דהעיקר ידיעה ברורה הוא כראיה ברורה, וזהו גדר "אנן סהדי" שמצינו בהרבה מקומות, ולכן כתב בסוף דבריו הרוצה לסמוך ולהקל יש לו טעם גדול ורשאי וכמו שמקילין בזה רוב בני תורה ורבנים וח"ו לומר שעושין שלא כדין, אבל מ"מ לבעלי נפש מן הראוי להחמיר ואין בזה משום יוהרא. וכן אני נוהג לעצמי אבל מי שרוצה להקל הוא עושה כדינא ואין להחשיבו כמזלזל באיסורין (יור"ד מז').

ראינו איפוא שבנדון זה נחלקו דיעות המחמירים והמקילים, אולם אף המקילים מתירים מצד הדין אבל בהחלט נוטה דעתם להדר בענין ולהימנע משימוש בחלב עכו"ם, אף בזה"ז שאין דבר טמא מצוי בעדר, אעפ"י שגם חוק הממשלה בכל מקום שאל להכניס חלב טמא בתעשית החלב, לכן חובה עלינו לחפש אחר אפשרות של היתר המקובלת לכל הדעות.

בנושא דיוננו שהוא אבקת חלב, שונה הענין וחומרתו קטנה בהרבה. לכאורה, אפשר אפילו לומר כי החשש שמא יערב בו העכו"ם חלב טמא אינו קיים, שהרי מקובל עלינו שחלב טמא אינו עומד כמו שנראה להלן, וא"כ ה"ה לגבי אבקת חלב. "גבינות העכו"ם אסורות מפני שמעמידים אותם בעור קיבת שחיטתם שהיא נבלה ואפילו העמידוה בעשבים אסורה, הגה: וכן המנהג ואין לפרוץ גדר אם לא במקום שנהגו בהם היתר מקדמונים, ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה מותר, וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו, ואם ראה עשיית הגבינות ולא ראה החליבה יש להתיר בדיעבד כי אין לחוש שמא עירב בו דבר טמא מאחר שעשה הגבינות מן החלב כי דבר טמא אינו עומד ובודאי לא עירב בו העכו"ם מאחר שדעתו לעשות גבינות ומ"מ אסור לאכול החלב כן". (קט"ו סעי' יב').

לפי"ז הרי נראה נראה להדיא שכל החשש שמא נתערב חלב טמא אינו קיים כי אם בחלב שתיה, שם יש לחשוש לתערובת חלב טמא, משא"כ במוצרי החלב כגון גבינה או חמאה לא קיים החשש כי החלב הטמא אינו עומד בהם ואף מקלקל את היצור, מתוך כך יכולנו לומר כי גם בנידון אבקת חלב אין לחשוש לתערובת חלב טמא, כי אינו עומד כמש"כ בהלכה לגבי גבינות העכו"ם שהיו מותרות אילולי הגזירה, אבל באבקת חלב שהגזירה לא נאמרה בה לא יהא בה כל איסור.

אולם, דא עקא שאין הדברים פשוטים כ"כ ואין הגדון דומה לראיה, שונה הוא הייצור של אבקת החלב מן הייצור של גבינה או חמאה ובשל כך הדבר צ"ע. בשיחות שנערכו עם טכנאי המזון בארצות שונות נתבררו הפרטים הבאים: מרכיבי החלב הנם ארבעה: שומן קרום, גלוקוזה, מים, בסדר דלהלן שומן 4%, קרום 3.5%, גלוקוזה 4.5%, העודף מים. אבקת החלב הרזה נעשית מן הקרום והגלוקוזה בלבד, אבקת החלב השמן נעשית מן השומן הקרום והגלוקוזה כאחד. תהליך הייצור של אבקת החלב נעשית ע"י הפרדה של המים מן החלב, כשבתוך הוולסים (רולס) הארוכים מוכנסים אדים רותחים בדרגה של 100 מעלות חום, או בהליך שונה שהוא אויר חם בדרגה של 00 מעלות חום (גראד) כמו הייצור של גס קפה, הפרדת המים מן המרכיבים האחרים שבחלב מותירה לנו את השומן והיתר, ומהם נוצרת אבקת החלב. הבקטריות המקלקלות את החלב נזונות מן המים וכאשר המים מפורדים מן החלב נעלמות הבקטריות ואבקת החלב נשמרת במצב טוב.

מעתה ניצבים אנו בפני בעיה, כי אפשר שהתהליך הזה יכול לעבוד גם בחלב טמא, ע"י הפרדת המים ישארו המרכיבים האחרים שמהם תיווצר ג"כ אבקת חלב, ובוה אין אנו יכולים לומר שחלב טמא אינו עומד כי הרי אין תפקידו של החלב לעמוד או להעמיד כאן, רק שתיווצר ממנו אבקת חלב, א"כ חוזרים אנו אל החשש הקודם שמא יערב בו העכו"ם חלב טמא.

אמת ששאלה זו כבר הועלתה בשו"ת הר צבי (יו"ד קט"ו) וז"ל: "לאחר שכתבתי את כל האמור העירוני על איזה פרטים בסדר תעשיית האבקה, שהעובדה שמעמידים ע"ג האש כלי סתום מלא חלב וע"י אש לווהט משך זמן מתהפך החלב לאבקה, שלפי"ז יתכן דשוב אין לדמות האבקה לחמאה של גויים דלא יקרב זא"ז. דהיתר החמאה הוא מכח דאין חלב טמא וגם דאמרינן דחלב הטמא יצא עם נסיובי דחלבא וכו' וכל זה לא

[א"ח"ח 1234567]

[אוצר החכמה]

שייך באבקת החלב שזה הוא דבר אשר יבוא באש בתוך כלי סתום, מסתבר דגם החלב הטמא משתנה ומתהפך ע"י האש לאבק דק דאל"כ ממשות של החלב הטמא להיכן אזל דהא ודאי דחלב טמא נמי יש בו איזה ממשות וכמש"כ הרטיב"א (וע"ז לה) וז"ל: "מה שאמרו טמא אינו עומד לאו דאינו עומד כלל דהא חזינן דקאי, אלא שרובו אינו עומד ורובו נעשה נסיובי – עכ"ל, ולפי"ז האי חששא של תערובת חלב טמא בעינו עומד גם בהאבקה וממילא דיש לדון דהאבקה אסורה משום תערובת חלב טמא, דנכללת בכלל גזירה חלב של עכו"ם, דזיל בתר טעמא".

הרי לפנינו השאלה שהעלנו לגבי אבקת חלב, אולם בסוף דבריו הכריע שאין לגזור גזירת החלב על אבקת חלב, דמה שגזרו גזרו והבו דלא לוסף עליה, וז"ל: "דתנאי דגזירת חלב כך היה שלא נאסר אלא כשבא לידי ישראל בצורתו הראשונה, אבל שינוי צורה מחלב לצורה אחרת פקע איסורו ואינו בכלל גזירה ראשונה דחלב ורק על גבינה נמנו שנית לגזור, וכו' ומה"ו ס"ל למקצת גאונים דחמאה של עכו"ם מותרת שאינה בכלל גזירה ראשונה דחלב ולא בכלל גזירה שניה דגבינה, והרי אבקת חלב נמי אינה בכלל גזירה לא בחלב ולא בגבינה".

בלשון אחרת אפשר לומר כי האבקה לבשה צורה חדשה ושוב לא חל עליה הגזירה הקודמת דפנים חדשות באו לכאן, אולם גם ההכרעה הזאת נטושה עדיין במחלוקת, וראינו בהגהות לקצור שו"ע (סי' נח' סעי' יג) שמערער על פסק זה וטוען שלא יועיל כאן "פנים חדשות באו לכאן" כי האיסור שבו להיכן אזיל, כמו שמצינו גבי פת עכו"ם שנתבשלה דהאיסור שבה לא חלף ועדיין באיסורה קיימת, גם דחה את הדמיון בין אבקת חלב לחמאה, דבחמאה החלב הטמא אינו עומד מש"כ באבקה התהליך שונה וע"י פעולות מסוימות נוצרת האבקה ולא דמי לחמאה. א"כ עדיין לא נתיישבה לחלוטין השאלה למרות שהאיסור קל יותר.

הנראה לפי ענ"ד שניתן לפקח על החליבה עבור אבקת חלב, ותהיה ההשגחה מועילה להכשירה ולהוציאה מידי חשש איסור חלב עכו"ם, ונסביר הענין: הנה בסעיף יא' כתב הרמ"א, וז"ל: "לכתחלה צריך להיות הישראל בתחלת החליבה ויראה בכלי שלא יהיה בכלי שחולבין בו דבר טמא וכו' מיהו בדיעבד אין לחוש לכל זה וכו' ואם חלבו עכו"ם מקצת בהמות ולא היה שם ישראל ואח"כ בא ישראל אל האחרים עכשיו בזמן הזה שאין חלב דבר טמא מצוי כלל מותר" וכו' עיי"ש. מדברי הרמ"א משמע

לכאורה, שהאיסור הוא רק לכתחילה ולא בדיעבד, ועוד שאם לא ראה הישראל החליבה מתחלה ועד הסוף אלא שראה את החליבה באמצע סגי בכך, וכבר תמהו ע"ז הט"ז והש"ך שם, וז"ל הט"ז בס"ק ד': "אלא שתמוה לי מה שכתב רמ"א מיהו בדיעבד אין לחוש לכל זה דהלשון משמע דגם שהיה דבר טמא בעדרו קאמר הכי דהא עלה קאי הגה"ה זו, וזה פשיטא אינו ואפילו באין דבר טמא בעדר כתוב באו"ה כלל מה' דאסור כי היכי דלא ניפוק חורבה מיניה אלא צריך שיהא שם הישראל בשעה שהעכו"ם מתחיל לחלוב ויראה בכלי וכו', וגם לר"ת שכתב ב"י בשמו דמתיר בדיעבד אם לא היה שם הישראל כלל דהיינו דוקא אם ידוע שהעכו"ם חולב לגבן כש"כ בשמו באו"ה ובד"מ אבל לא לאכול החלב וכ"כ בשערי דורא, גם הש"ך תמה על פסק הרמ"א איך התיר אם לא ראה הישראל מתחילה, אולם בסוף כתב: "וכל זה בחולב לרותח או לאוכל החלב כך אבל בידוע שהעכו"ם חולב לגבינות יתבאר דינו בסי' ב' עיי"ש".

הט"ז והש"ך שניהם דברו בלשון אחת, שאפשר אולי להתיר אם לא ראה הישראל החליבה מתחלה ועד סוף, אבל רק בתנאי אחד שחולב לגבן כמו שהט"ז כתב במפורש לעיל, והש"ך בסעיף ב' כתב על דברי הרמ"א, וז"ל הרמ"א: "... ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה מותר וכו', ואם ראה עשיית הגבינות ולא ראה החליבה יש להתיר בדיעבד כי אין לחוש שמא עירב בו דבר טמא מאחר שעשה גבינות מן החלב כי דבר טמא אינו עומד ובודאי לא עירב בו העכו"ם מאחר שדעתו לעשות גבינות ומ"מ אסור לאכול החלב כך", ועל דברי הרמ"א הללו השיג הש"ך וכתב: "מיהו איכא שראה החליבה רק שלא היה שם בתחלת החליבה משמע שם בהגה"ה דיש להתיר בדיעבד אף בלא הפסד מרובה", וכ"כ נמי בט"ז על המקום.

א"כ ראינו שלדברי הש"ך והט"ז יש הבדל בין חולב לשתייה לחולב לגבן, ואעפ"י שיש להחמיר בחולב לשתייה להיות מתחלת החליבה ועד הסוף, מיהו בחולב לגבן המצב שונה לגמרי, בכה"ג סגי אם יראה החליבה באמצע ולא יהיה בתחלה, דעל כה"ג התיר ר"ת, כך משמע מהש"ך ומהט"ז.

אשר על כן נלענ"ד בגוונא שחולבים לתעשיית אבקת חלב, אפשר להתיר ע"י ההשגחה בחליבה אפילו אם לא יהיה מתחלה ממש, כיון דזה לא הוי חלב לשתייה אפשר להתיר דכחולב לגבן דמי, ומה שאמרנו לעיל דלגבי אבקה אין הקולא דדבר טמא אינו עומד זה אם נתיר בלא ראיית הישראל כלל, כי על כן אין לדמות גבינה

לאבקה, אבל כשהישראל יוצא ונכנס ויש כאן השגחה של ישראל אלא שאינה מתחלה ועד הסוף, ע"ז אפשר לסמוך את ההיתר של הט"ז והש"ך בלא ראה הישראל החליבה מתחלה ועד סוף גבי חולב לגבן, וה"ה גבי אבקת חלב. ואעפ"י שלגבי אבקת חלב שאלנו לעיל שאין הנדון דומה לראיה, דשאני אבקת חלב שייצורה שונה לחלוטין, נ"מ אם נצרף את ההיתר של בעל אגרות משה ודעת הש"ך והט"ז שרק בחלב שתיה צריך שיהיה מתחלה ועד סוף, אבל בחולב לשם מטרה אחרת אין צריך לכל זה, וסגי ביוצא ונכנס גם שלא מתחלה, וגם נצרף לכאן דעת הר צבי דפנים חדשות באו לכאן באבקת חלב ועל כך לא גזרו.

¹א"ח"ק (17/2345)

אוצר החכמה

מכל הלין סניפים אפשר שנוכל להתיר ע"י השגחה שאף אמנם שאינה מתחלה ועד סוף, אבל בגדר "יוצא ונכנס" בודאי שתועיל להכשירה מידי איסור חלב עכו"ם.

שירים

מוצר חזקמה

מזה"ח 1234567

ה"בית ישראל" וצוק"ל (ליום היארצייט ב' אדר)

וּלְפַתַּע מִכָּסֶּא מוֹשְׁבוֹ יִתְרוֹמֵם
גִּזְרֵק לְצַדִּידִים וְזִקְנוֹ מִתְבַּדֵּר
גַּחְלַת עֵינָיו יוֹרֶה זִיקִים
וְנַחַת זְרוּעוֹ מְשַׁבֵּרֵת כְּבָלִים

גַּחְלַת בּוֹעֶרֶת דּוֹלָקוֹת עֵינָיו
אֵשׁ אוֹכְלַת לוֹהֶטוֹת עֲצָמוֹתָיו
דְּמוּתוֹ סוֹחֶפֶת פָּנָיו קוֹרְנוֹת
מִבֶּטוֹ נֹקֵב תְּהוֹם הַנֶּפֶשׁוֹת

הָעַם רָאָה וַיָּנוֹס
זָקֵן וְנָעַר וְאִישׁ שִׁיבָה
נֶאֱלָמוּ דוֹם כְּחוֹמָה
מִיָּמִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ בְּדַמָּה

כְּגוֹר אֲרִיָּה יִזְנֵק בְּהִלּוֹכוֹ
רוּחַ סַעְרָה בְּכִנְף מְעִילוֹ
דְּבוּרוֹ חוֹצֵב זֹרֵעַ לְהַבּוֹת
אִמְרוֹתָיו מְצִיתוֹת לְבַבּוֹת

וּבִתְנוּךְ הַלְפִיד בּוֹעֵר
בֵּין הַבְּתָרִים עוֹבֵר
עוֹף הַפּוֹרֶחַ נִשְׂרָף
יֵצֵר הַלֵּב נִמָּס

זָקְנָה וּבַחֲרוֹת חָבְרוּ בּוֹ
רַחֲמִים וְדִין בְּדְבוּר אֶחָד
דוֹחָה בְּשִׁמְאֵל וּמִקְרָב בְּיָמִין
מַעֲלָה מִתְהוֹם וּמֵאֲשָׁפוֹת יָרִים

גוֹרֵף בֵּיבִין וּמִנְקָה אֲשָׁפוֹת
נִשְׁמוֹת עֲטוּפוֹת בְּטוּמְאַת הַקְּלִיפוֹת
בְּעֵמֶק הַבְּכָא שְׁקוּעוֹת בְּזוּהָמָא
וְאֵין גּוֹאֵל לְאַבְדֵּן הַנִּשְׁמָה

כְּבִקְרַת עֲדָרוֹ רוֹאֶה
צוּפָה וּמִבֵּיט וַיּוֹדַע הַכֹּל
שׁוֹמֵעַ וּמֵאֲזִין מִקְשִׁיב וּמִבִּין
מֵה שֶׁנֶּאֱמָר וְמֵה שֶׁנִּסְתָּר

בִּלְבָבוֹ יִבִּין וְחֶבֶשׁ וּרְפָא
שְׂבוּרֵי לֵב וְרוּחַ דָּכָא
דּוֹפְקִים עַל דָּלְתוֹ בְּצַפִּיָּה
זוֹחִלִים וְרוֹעֲדִים מֵאִמָּה

אה"ח 1234567

בְּאַשְׁמוּרֵת הַבֶּקֶר נִשְׁמָע קוֹלוֹ
בְּשׁוּבוֹ מִסַּמְטָאוֹת הָעִיר בְּמַהוּמָה
וְאִישׁ לֹא יָדַע מְאוּמָה
בְּצֵאתוֹ וּבְבוֹאוֹ בְּשֹׁכְבוֹ וּבִקְוֹמוֹ

בְּהִכְנָסָם פְּנִימָה – –
הָפָה סֵחַ וְהִלֵּב נִפְתָּח
וּבְצֵאתָם תִּיבֶשׁ הַדְמָעָה מִן הָעֵין
וְנִגּוּלָה הָאֲבֵן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר

כִּי הַמָּסוּהָ עַל פָּנָיו
וּמִיִּסְתוּרֵין אוֹפֵף אֶת תִּיּוֹ
אָפֶס קִצְהוֹ תִּרְאֶה
וְכָלוּ בְּעֵנָן מְכוּסָה.

בְּשִׁבְתּוֹ אֶל מִזְבֵּחַ שְׁלַחְנוֹ
וְכַף יָדוֹ מְכָה בְּגִבֵּיעַ הַכֶּסֶף
בְּקָעוֹ דְּבָרָיו וְעָלוּ כִּיּוֹסֶף
לִנְצָבִים עָלָיו בְּחֹצֵר מִשְׁכָּנוֹ

בצל צלילי מוֹדֵי צִוִּי / (נכתב משנת 1955)

המחבר: [123456789]

כִּי בְּיָמֵינוּ מִן הַיָּמִים
בָּרוּךְ הוּא / בְּיָמֵינוּ
יִשְׁמַח וְיִשְׂמַח בְּעֵינֵינוּ

וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ
וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ
וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ

וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ
וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ
וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ

וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ
וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ
וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ

וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ
וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ
וְיִשְׂמַח בְּיָמֵינוּ

* בזמן היותו בשליחות עליה ברוסיה בתקופת הימים הנוראים

למחשבת קוצא אל יידיה מוסות
 זאטעם נאך געלייגט פאקאט
 צו באדעם גאטעם פאטאליקעם און געזאגט

געגלייגט געזען אלע זיידע
 געלייגט געזען געזען געזען
 נאך קאן באדעם געזען געזען

אלע קאטעס געזען געזען געזען
 געזען געזען געזען געזען
 געזען געזען געזען געזען

אוצר חכמה

גער געזען געזען געזען
 געזען געזען געזען געזען
 געזען געזען געזען געזען

אלע קאטעס געזען געזען געזען
 געזען געזען געזען געזען
 געזען געזען געזען געזען

"אֵינִי אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 (נֶגֶד נֶגֶד כְּדֹר בְּעֵינֶיךָ)
 "אֵלֶּיךָ אֶלֶּיךָ אֶלֶּיךָ אֶלֶּיךָ
 אֶלֶּיךָ אֶלֶּיךָ אֶלֶּיךָ אֶלֶּיךָ"

כִּי אֵל (נֶגֶד נֶגֶד) אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה

כִּי אֵל אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה

אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה

אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה
 אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה אֶלֶּה

[מחית 4567]

אֶתְּכֵן לִי מִן הַחֵן וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד

[אוצר החכמה]

אֶתְּכֵן לִי מִן הַחֵן וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד

אֶתְּכֵן לִי מִן הַחֵן וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד

אֶתְּכֵן לִי מִן הַחֵן וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד

אֶתְּכֵן לִי מִן הַחֵן וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד

אֶתְּכֵן לִי מִן הַחֵן וְהַחֶסֶד
 וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד וְהַחֶסֶד

עֲרֵגוֹנוֹת

איך ימצא אדם פתרון
אם שרע על משכבו בלילות
באופל לא יתבונן
ובסוד הליל לא ערָגה נפשו

עצם עיניו מול כוכבים
ואזניו אטמו משמוע
צלילי לילה עמוקים
נוהמים בדומית האופל

איך יבין דבר האור
אם בחושך לא יעמק
היחוש נעם השמש
אם בסהר לא יתיסר

הישמע שאגת השחר
בוקעת מעברים
אם בדמדומים לא יאזין
לתפלת הערב הגווע

* * *

וזרחה השמש בלילות
ברקיעי היום נחבאים הכוכבים
אנוש לא ידע
איה האור, היכן החושך

בשמים דלקו מאורות
הארץ היתה בדמדומים
באפקי הרקיעים נתעגלו להבות
על האדמה לאט הערב

התבל אספה שוליה
נתכנסה בבתים הסגורים
בחדרים דלק האור
ומבחוץ הלך האופל

אנוש שורע על יצועו
רוגע בעינים פקוחות
ובהרדמו חולם חלום
דבר אור יבא ממרחק...
אוצר החכמה

לא ידע אדם בשכבו
מה סוד רוחש בלילות
מאמר חשכתם לא בן
ובאור הסהר לא יתבונן

ובקומו לעת בקר
לא השכיל דבר האור
הזורח על שבילים
להאיר נתיבי יומו

* * *

וַיֵּשֶׁם מִבְּטוֹ אֶל אוֹר
הַשּׁוֹכֵן בַּחֲדָרִים
לְגֶרֶשׁ הַלֵּילָה מִבֵּיתוֹ
וּבַחֲדָרֵי נַפְשׁוֹ הַשְּׁכִין חֲשִׁיכָה

הַסִּיק תְּנוּרוֹ בַּגָּחִלִים
לְהוֹצִיא הַכָּפוֹר מִבֵּית
וַיֵּחֶם גּוֹפּוֹ בְּאֵשׁ
וַנִּשְׁמָתוֹ שׁוֹכְנָה בְּקוֹר.

אח"כ 1234567

כִּי פָרַשׁ הָאָדָם מֵעֲצָמוֹ
וַיֵּלֶן מַחוּצָה לוֹ
מִחֶפֶשׁ דִּירָה לְנַפְשׁוֹ
וַאֲיֵן לוֹ, כָּל הַיָּמִים...

* * *

יָמוֹת אָדָם גּוֹיָלִי כִּיסוּפִים
זוֹרְחִים בְּאוֹר הַדְּמְדוּמִים
בְּלֵילָה תִּשְׁמַע הַמִּיתָם
נוֹהֲמִים בְּאַנְחַת עֲצָבוֹן

מִן הַבָּתִּים הַסְּגוּרִים
מְשׁוּׁעָה אֲנָחָה מִפִּיּוֹת נוֹחֲרִים
אֲנוּשׁ פּוֹשֵׁט עַל מִשְׁכְּבוֹ
רוֹגֵעַ בְּאוֹפֶל וְנוֹחֵר לֹלָא בִּיטוּי

שָׁקֵט בַּבֵּית, עַל פְּנֵי הַנָּמִים
בְּסוּךְ הַמִּבְע לֹלָא אָמַר
הַבּוֹקֵעַ מִבְּתֵי הַנֶּפֶשׁ
וְחוֹרֵת שְׁבִילָיו בְּדוּמִית הָאוֹפֶל

יֵשׁ וַנַּעֲזוֹר אָדָם מִשְׁנָתוֹ
בַּפְּנוֹתָיו עַל צְדוֹ בַּחֲצוֹת לַיִל
וְשָׁמַע לִפְתָּע כְּנוֹר גַּעְגּוּעִים
מִתְנַגֵּן בַּחֲלָל נִשְׁמָתוֹ

אֲזַיֵּשׁ אֶל הָאֶדֶן
מִשְׁקִיף אֶל הַלֵּילָה
וְעֵינָיו תְּמָהוּת, צוּפוֹת עַדֵּי שַׁחַר
הָרָרִים, בָּתִּים, גּוֹשִׁים אֲפִלִּים...

אוצר החכמה

וַיֵּשׁ יֵצְאוּ לַעַת עֶרֶב
אֶל בָּתִּים מִתְנַגְּנִים בַּתְּזוּמוֹרֶת
לְהַשְׁפִּיחַ הַתּוֹגָה מִן הַלֵּב
בָּאָה בְּנַפְשׁוֹתָם לַעֲתוֹתֵי לַיִל

מִסְבִּיב קוֹלוֹת מְזוּמָרִים
הַגּוֹף נָע בְּמַחּוֹל מְרַקְדִּים
אֶךְ הַנֶּפֶשׁ כְּמָהָה וְשׁוֹאֶלֶת
מִדּוּעַ עֲצוּב זֶה הַלֵּיל?...?

* * *

אֲזַיֵּצְאוּ אֶל הַלֵּילָה
צוּפִים אֵלֵי סֶהַר
מִסְתַּכְּלִים בְּכּוֹכְבִּים – וְשׁוֹאֲלִים
וַאֲיֵן פֶּתֶרוֹן...

שׁוֹאֵל אָדָם אֶת רַעְהוּ
הַתְּדַע אֶת הָאוֹשֶׁר
הַבֵּט כִּי הַכֹּל הֵבֵל
הֵיכָן יוֹשֵׁב אֱלֹוִקִים, אֵי־הוּ?...?

אולי נחפשו לאור הסהר
נבקשו במסתרי הלילה
שמא מקום בו ירפץ החושך
שוכן אור גדול ??

או אולי שם נוכל
להביט אל נפשנו
והסירונו מבתי הנפש
מחלצות הגוף המזוהם

ונצב האדם לבדו עם נפשו
שומע אלוקים מדבר בקרבו
והאזין לו ושב
ושר ובכה ארכות...

* * *

אז תצאנה הנפשות במחול כיסופים
אופל מזה ואופל מזה
והנפש יוקדה בינתיים
במחול האינסוף.

אנוש מציע ערשו בלילות
שוכב מול כוכב ושמים
ולבבו מתפלל חרישית
תפלה ממעמקים.

"תנה אלוקים את הטהר בלב
את הלהט בנפש
וערכתי עצים והקימותי מזבח
ולהטו עצמותי כל הימים.

כי אליך נפשי תתבקש
בהשכמות של בקר
בעתות של ערב
ובשממון של צהרים

היו ימי אכולי אהבה
והלילות חולי יגון
כי אנשא מגל אלי גל
לחפש את האושר ולא אדעהו

הן אומרים יש אור ברקיעים
זורח בעמקים של הלב
משכני ואבואה בסוד משעוליו
והדלקתי עיני וראו את האור

כי אז ארוצה אבי
כתינוק הפפושט ורועותיו וחובק
ובהחבקו עוצם עיניו ובוכה
וטוב לו אוי כמה טוב לו...

אה"ח 1234567

ברוצו הוא רואה את האושר
ובבכיו הוא שמת
אחר יצא לשחק
לא הרחק מן הבית, לא הרחק...

אך יש הוא שרוע במשחק
ושכח את הכל וברח למרחקים
אזי טוב לו
אזי מר לו

טוב לו במשחקו, ומר לו במרחק
אך מה טוב לו בבוא ליל
אז הוא רץ אל הבית
וצועק "א מא" ובוכה ושמח...

ההיכל פתוח והנפש קוראת
לילה על הארץ אור בשמים
אדם מתרפק אל האור
מעפיל מן האופל

בהגיעו מתעטר בתפיליו ומשבח
ברכי נפשי אלו קייכי
כי הנה השחר בוקע
ובתוככי רץ גדול

ועדית לבושך ועלית
והיית נזר ליושב בשמים
ויצאת במחול משוררים
כלויים בציון ומקדש

והקימות מזבח וערכת קרבן
והקטרת הנשמה לאלוקים
והעלית המנורה ויהי אור
ונכנסת במקדש ונתקדשת.

על מיטת חוליו

קיץ תשנ"ג

ימים נופלים
לבקר קמים
לחפש מחדש
תמולם שאבד
בשעות אחרונות
של לילה עיפים

המעלית נוסעת
בזמן שנותר
נורה נדלקת
והאיש נעצר
בקומה האחרונה
זה נגמר...

הצמרת מקפלת
עליה נובלים
בשלכת כתוב הכל
חלומות משתרגים
גבעולי הזמן
חרטום במסדקים
אוצר החכמה
אה"ח 1234567

כנור עטוף
מיתריו אלמים
שרביט המנצחים
משלך זרוק
המנגן עזב
מנצחה אבד

פ"נ
 בני, בעלי, אבינו, סבינו היקר
הרב משה בן-ציון הלוי אושפיזאי ז"ל
 בן הרה"ג מנחם יהודה שליט"א

שימש בקודש ברבנות ברמת-גן
 במשך עשרות בשנים
 דבק בתורה ובחסידות ובארץ-ישראל
 אוהב ואהוב על הבריות
 מבקש ה' ומצפה לישועה

אוצר החכמה

נולד כ"ט בשבט תרצ"ב
 נלב"ע כ' בתמוז תשנ"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

דברים שנרשמו על מצבתו, בהר טמיר, ירושלים ת"ו.